

**Втора извънредна сесия на Междуправителствения комитет за опазване на
нематериалното културно наследство**

София,

18 - 22 февруари 2008 г.

Приветствие на Негово Превъзходителство

Господин Мохамед БЕДЖАУИ

Председател на Генералната Асамблея на Страните членки на Конвенцията

София, 18-22 февруари 2008 г.

Господин Президент на Републиката,

Господин Министър на културата, Председател на българската национална Комисия за ЮНЕСКО,

Господин Председател на Българската Академия на Науките,

Господин Председател на Генералната Конференция на ЮНЕСКО,

Господин Председател на Изпълнителния Съвет,

Господин Генерален Директор,

Ваши Превъзходителства, Госпожи, Господа,

Съзнавам привилегията да бъда сред вас в тази хубава страна по повод тази извънредна втора сесия на междуправителствения Комитет, предназначена да завърши определянето на оперативните директиви за оптимално прилагане на Конвенцията от 2003 г. Ето защо съм особено признателен както на Правителството на България, така и на Г-н Генералния директор на ЮНЕСКО, които ми отпратиха тази ласкателна покана.

На първо място трябва да изразим общия ни шанс да проведем тази сесия на българска земя, разположена на границата с Ориента и разделяща с него съседство на цивилизация, която, далеч от тежките превратности на миналото, създадо два антагонистични свята, продължава да бъде залог за взаимно обогатяване. България, която ще празнува скоро традиционния годишен празник на розата в долината на Пловдив с 6000 годишна история, предлага на нашата работа върху духовното

наследство възможно най-подходящия декор, изразяващ цялата привързаност на своя народ към древните традиции. Но без повече да ни кара да очакваме това събитие, тази страна ни посреща с един друг шедьовър на словесното си наследство, този празник който се провежда понастоящем в Родопите, Рила и Пирин и който представя млади българи, облечени в животински кожи и с маски на животни, танцуващи, за да прогонят “духа на злото” с помощта на звънци, пристегнати на кръстовете им.

И като че ли специално осмислени, за да ни вдъхновят в нашата работа върху духовното, легендите са направили от България една избрана страна, която много силно ни напомня, че *всеки народ носи душата си в своите удивителни разкази*, в своите приказки и епически поеми. Без да се отдалечаваме много от София, нека отидем съвсем близо до онези, които се наричат Шопи – суровите селяни от областта, с тяхната силна страст към земята, придружена от нежна привързаност към добитъка им. Незабравим е портретът на селяните, описан от големия писател Елин Пелин в пиеса му “Косачи”, един истински шедьовър във форма на разказ, в който виждаме клетки, изтощени селяни носещи се в люлката на магически легенди през красиви летни нощи.

Но щедростта на българското гостоприемство не спира до тук. Тя ни води право до ослепителното разкриване на “Легендите на Стара Планина”, поява, изпълнена с чудесата на магическото перо на Йовков, този майстор на българската проза, разказвач, вдъхновен от живота в селата на Добруджа, от любовта и женската красота.

Тази външна красота съпътства красотата на духа при една изключителна жена, Елисавета Багряна, тълкувателка на женската душа и на дълбините на движещите сили на човешкото същество в тяхното духовно измерение.

Тази тълкувателка на душата ни кара по възхитителен начин да открием красотата, понякога дива, на човешкото същество.

Божидар Димитров е казал за българите, за които ни уверяват, че са дошли от Афганистан, че те са били цивилизаторите на славянския свят. Аз не зная, но в тази страна на омагьосващи манастири, на блестящи музеи и дори на градове-музеи като Елена, един толкова разнообразен принос е оплодил тази земя: траки, помаци, гърци, ромеи, славяни, древни българи, отоманци ..., в последствие българската душа е съумяла да направи по блестящ начин своя собствен синтез...

Дневният ред на Вашата работа е натоварен. Бих ли могъл накратко да отбележа особеното естество на връзката, която би свързала материалното наследство с духовното и би поддържала между двете едно вътрешно взаимоотношение, придаващо на глобалното наследство както завършеност, така и многообразие ?

Ние ще бъдем със сигурност вдъхновени да оценим справедливо тридесетгодишния

опит от установяването на Конвенцията от 1972 г., още повече, че не може напълно да се игнорира известна връзка между двете наследства, която не произтича от обикновено взаимоотношение на сходства, а още по-малко на съвпадение. Напротив, връзката би могла да се окаже резултат от една повърхностна плодотворна обтегнатост, приписваща на човешкото наследство в неговата цялост една времева динамика, придаваща значение на това да се живее и да се оживява чрез сигурна взаимоотнообвързаност. Двете наследства произхождат – и едното и другото, от обща матрица – резултат от творческия гений на човека, разпъван от стремежа му към вечността. Те могат да се обогатяват взаимно, оплодотворявани от *“своеобразието, породено от случайността на историята и на желанието”*, както така добре е казано от едно момиче от тази страна, Юлия Кръстева.

Но да не оставаме в периферията и да погледнем по-дълбоко в нещата. Какво представлява например твърде нематериалното умение на човека, което му позволява да строи пирамиди и катедрали? Жестът, който е реализирал предмета, има поне толкова голямо значение, колкото самия предмет, доколкото ни осведомява за начина, по който духовното на едното се прелива в материалността на другото, което от своя страна го разпространява и възвишава.

Но всичко това не ни освобождава, наистина, от елементарната предпазливост да се избегне простата *“амалгама”¹ смесване* с нормативния инструмент от 1972 г. В действителност трябва да се пазим да не *“забравим от една страна специфичната природа и живия и еволюиращ характер на духовното наследство, а от друга страна – особените условия от намесата на лицата, които го предават. Това са две неделими максими, представящи специфичността на духовното и които не биха могли да засегнат материалните естествени блага”*.

Бих ли могъл в тази връзка да Ви напомня, че думата *“амалгама”*, която току-що споменах, е от арабски произход? Не би ли трябвало да Ви напомня, че става дума за един термин, принадлежащ на света на мистицизма, за да изрази *“върховното сливане на тялото и душата”*, казано по друг начин – на материалното и нематериалното.

“Богатството на едно произведение, е казал Чезаре Павезе, е придадено от качеството на паметта, която то съдържа”; бих добавил *“от качеството на духовното, което го е заплодило”*. Тогава да последваме съвета на един писател, Елиас Канети, който, въпреки че е живял по други земи, е останал дълбоко в себе си българин, чрез родство и по душа. Да го последваме с думите му: *“Не оставяй дните да текат безименни, някой ще има нужда от тях”*. Без знак, без следа от миналото, няма урок за настоящето и няма проводяща нишка, по която да си осигурим сигурно бъдеще.

Тези знаци се съхраняват от групите, от общностите, от занаятчиите, от индивидите, от

¹ Амалгама – смесване (бел. пр.)

изследователските центрове, чиято висша функция бе удостоена от спомагателния орган на Комитета в Букурещ и във Витре. Така е, защото прибягването до експертиза и до консултации с тези пряко засегнати от приемствеността на духовното действащи лица е повече от полезно, било то и само за установяване на процедурите по избора и вписването в предвидените за тази цел списъци в Конвенцията от 2003 г.

Въпросът, отнасящ се до продължаващото изразяване на духовното наследство и тайната на неговата жизненост, може би също ще задържи Вашето внимание. В това отношение това, което ще спаси Конвенцията от 2003 г. от всякакви неправилни тълкувания, изкривявания и злощастни “нововъдения”, вдъхновени от желанието да се въвеждат новости на всяка цена, е единствено правилния анализ на специфичността на живото и на неговите изисквания. Тези народни белгийски или български карнавали, класическите японски или индийски театри, многогласните централно африкански песнопения или южно-алжирския ахелил, показват на аналитика едновременно вътрешно присъщата стойност и тайната на дълготрайната продължителност на тези традиции, далече от всякакъв риск от отклонение, както и от всякакъв опит за модернизация, много лесна, за да бъде сполучлива, като опасното желание да се модернизира оскърбително един традиционен музикален инструмент.

Съгласуването между религиозните или езическите традиции с модерните обществено-политически трябва да стане чрез спокойно, разумно търсене за запазване на духовното наследство, без израждане на неговата същност. Това запазване е част от необходимостта на човека да има корени, чрез преоткриване на неговото минало. Луи Арагон казва на едно място в “Безумецът на Елза”: *“аз преоткрих миналото, за да видя красотата на бъдещето”*.

От друга страна, в нашата дейност в служба на вечността на духовното не трябва да имаме въображаемо предимство да мислим, че само нашата епоха се грижи за първи път да запази духовното си наследство и че 2003 г., годината на Конвенцията, отбелязва в това отношение възлов етап в поведението на човека, станал най-накрая цивилизован. От своя страна аз съм склонен да мисля, че нашето време на задъхана популяризация и отчайващо уеднаквяване е ограбило повече от всякога духовното наследство и че нашите деди са били повече от нас пазители на традициите си. Миналите векове говорят красноречиво в тяхна полза. Ето онзи принц от остров Ява, който през 19-ти век, опасяващ се да не загуби цялото познание на неговата страна, предавано до тогава само устно, нарежда:

“трима известни писари ... да съставят древна история, която да съдържа /всички традиции/, всички естествени и свръхестествени науки на Ява и до хумора, в стихове и песни, с цел да се очароват слушателите и да се възбудят /дори/ до безумие”.

“Пътният лист”, както казваме днес на нашия език, поверен на нашите три поета, трябвало да ги отведе до

“събиране на всички мъдрости, и всички техни нарушения, при отиелниците, гадателките, ковачи, фокусници, измамници, жени, викачи на призраци, професионални гадатели, пазачи на забвението, майстори на разкриването и други свободни хора, бегълци или презрени хора, които бродят в примката на секса и духа”.

Той дарил нашите трима поета с 10,000 златни рингинта за тази дейност.

Те изпълнили задачата. Техните песни, изразяващи бурите на душата, в 400 страници стихове разказвали за мистичното блуждаене на двама принца и една принцеса, бягащи от Султан Агунг от Ява, за да преоткрият знанието за щастието чрез едно мистично и еротично търсене, където истинското удоволствие, също както самолишението и отричането от удоволствия, са намерили своето място.

Скъпи приятели,

Искусството на изразяване на нашите традиции се състои в уважението на знаците, картините и жестовете, които отразяват точно самоличността на една група или етнос, надхвърлящи или надминаващи идиоматичните граници.

В тази връзка се измисли понятието *“сблъсък на цивилизации”*, без съмнение мислейки по-малко за конфликта между западния и ислямско-конфуцианския свят, колкото до сблъсъка между традиционното глинено гърне с желязното канче, на старото фаянсово гърне с тенджерата под налягане или за мирното съвместно и щастливо съществуване на две наследства от две неделими цивилизации с един и същ произход. Изчезването на едната ще предизвика неотменно нещастната загуба и жалката забравя на другата. Тук наистина е цялата тайна и стойност на *“познанието за живота на човешките същества, които остават верни на това, което са”*.

Една мъдрост, която не е със сигурност мъдрост казва, че държавите се готвят за война за да имат мир: *“ако искаш мир, готви се за война”* (si vis pacem para bellum). Но чрез Вашето дело за утвърждаване на устното традиционно творчество и на сближаване на културите и хората, Вие се явявате истински труженици за световен мир. Недостатъчно се е поставял досега въпросът за това да се разбере доколко тенденцията да разбереш и запазиш чуждите традиции спомага за всеобщо пречистване, за отблъскване на нетърпимостта, за установяване на умиротворителен диалог, за спиране на слепия тероризъм. Всъщност Вие правите това без шум, далече от светлините на рампата. Засилвайки поставената в опасност национална самоличност, Вие подсигурирате за бъдещето едно културно разнообразие на света. Чрез запазване на традициите на народите Вие работите *със сигурност за това, което ги различава, а не за това, което ги разделя*.

Разбира се, в това дело Вие сте постоянно следени от обезпокоително засилващия се

комунотаризъм, национализъм, интелектуална бедност, сепаратизъм и унищожаване на “матриците”. Но Вие можете да си спомните учението на римския поет, който казва: “*страхувайте се от човека, прочел само една книга*” (*timeo hominem unius libri*), казано по друг начин, който се страхува от вглъбяването на човека в себе си, прекомерното възгордяване, прекомерната сигурност в себе си, със своята проста увереност и своята затвореност към това, което идва от Другия. Ето защо вие ще съумеете да допринесете за културното разнообразие чрез уважението към всеки и към всички. Вие ще бъдете апостолите на една култура, която носи *величието да даваш и унижението да получаваш*, на една култура, която може да води диалог сред хармонията на цивилизациите, в която трябва *да знаеш както да говориш, така и да слушаш*.

Вие ще успеете да създадете и да пресъздадете човека – приятел на човека, човека – брат на човека, далече от карикатурите на Пророка на Исляма в Копенхаген, от убийството на Тео Ван Гог в Амстердам, от злощастния отглас от речта на Ратисбон, от разрушението на Буда в Кабул, от хекатомбите в Ирак, от нарастващите ксенофобии, от сблъсъците между общностите.

Без да го знаете или като го знаете добре, вие загасявате разгарящите се страсти и вилнеещото насилие всеки път, щом направите крачка напред по правилния път за запазване на духовното наследство на хората.

Не бих намерил по-добро заключение от думите на Посланик Ирина Бокова, която наскоро напомни на всички, че “*мирът се строи благодарение на разума на хората*”, които са създали и продължават да предават културното наследство на човечеството.

Да спрем всеобщото празно словоборство в речите за “*сблъсъка на цивилизациите*” и да заявим, че когато един народ се държи необразован, това неизбежно води до проливане на кръв и че културата в истинския смисъл на думата започва с опазването на своето духовно наследство.

Благодаря на всички вас.